

Bilal Alarlı: *Sual da özümündü, cavab da...*

- *Öz təbirinlə desək, altmışın igid arxasını yerə vurmusan. "Qobustan"ın oxucuları səni el sənəti, folklorla, adət və gələcək-lərlə bağlı yazıların müəllifi kimi tanıyır. Hamı bilir ki, mənəm bir şairliyin də var.*

-Eləsə gəlsənə onda şeirlə başlayım.

Soruşun, bu oğlan haradan gəlir?

Hansı dərədən keçir,
hansı dağdan aşır,
hansı diyardan gəlir?!

Heç bir özüyü bilmir.

niyə bu oğlan dördgözdü?
Heybəsi nədən belə yüngüldü,
bəlkə içindəki sözdü?
Gəldiyi yer bilinmir,

getdiyi yer görünmür.

Bu oğlan sürünüb yaşayır,
sözün dalınca sürünmür.

Bu oğlan yaxşı bilir

“Özün keçən yerdən iz qalacaq.

Bu oğlanın ayağı yerə dəymir,
bu oğlan uçub gedəcək,
bu oğlandan söz qalacaq,
sözün oynatdığı adamdı bu oğlan!

*-Yox, şeir də, söz də öz yerində... Gəlsənə lap əvvəldən başlayaq.
Bəlkə özünü əməlli-başlı tanıdasan?*

- Tanıdım da...1958-ci il sentyabrın 8-də kərpicdən tikilmiş kiçik bir evdə dünyaya gəlmişəm. İt ili, Qız bürcü... Bu bürcdə doğulanlar həm də sədaqətli, etibarlı, məqsədləri uğrunda durmadan mübarizə aparın

insanlardır. Onlar ətrafında olanlara da yalnız və yalnız xeyir veriblər. Onların olduqları məclis onların işığına toplanıb həmişə! Anadan olanda mənə o vaxt kənddə tibb bacısı işləyən Kosyakova Lyüdmila Filippovna tutub. Sonra o rus qadını islamı qəbul etdi, adını dəyişib Leyla elədi, öləndə də namaz qıldı...

- Allah rəhmət eləsin...

- Min rəhmət... Adımı anadan olduğum gün Nuflan əmim qoyub, aşıq Bilalın vurğunuymuş. Bu ad müsəlman aləminə ilk azançı həbəş Bilaldan yadigar qalıb. Ərəblərdə və türklərdə geniş yayılmış addır... Babam 1937-də Qazaxıstana sürgün edilib, var-dövlətini kolxoz qamarlayıb. Babamın evi uzun müddət kəndin məktəbi olub. Onu deyim ki, çox arzularımın üstündən imkansızlıq ucbatından xətt çəkmişəm. Ali təhsil alanda qəzetlərə, radioya yazılar yazıb qəzetləri ilə dolanmışam, iş yerlərimi də özüm tanımışam. Allahdan həmişə iki şey istəmişəm: qəlbimə xəbislik, paxıllıq ləkəsi salmasın, bir də kiməsə pislilik etmək niyyətini məndən uzaq eləsin.

- Ədəbiyyatla, sənətlə bağlanmağın nə vaxta gedib çıxır?

- Orta məktəbdə oxuyanda bildiyimdən-əşitdiyimdən toplayıb rayon qəzetinə göndərirdim. Sonra publisistika ilə məşğul oldum. Jurnalist olmaq istədim. Oldum da. Tələbə vaxtlarımda Universitet qəzetində satirik şeirlərim və ilk elmi araşdırmalarım çap olunub. 1997-ci ildə "Nöqtələr" ədəbi qrupunu yaratdım və 1998-ci ildə "Quş dili" adlı ilk poetik toplum işıq üzü gördü. Həm də bu təkcə mənim uğurum deyildi. "Nöqtələr" bölgənin, əsasən Cəlilabad və Biləsuvar yazarlarını başına toplamışdı. "Azərbaycan" jurnalı 2000-ci ilin iyun sayında "Nöqtələr" ədəbi qrupuna 20 səhifə yer ayırmışdı. Halbuki, —→

jurnal bölgələrə 10-12 səhifədən çox yer vermirdi. “Ədəbiyyat qəzeti” və “Ulduz” jurnalı ədəbi qrupumuz haqqında yazılar verdi. “Nöqtələr”in bir-birinin ardınca bir neçə almanaxı çap olundu. Bu kitablar ədəbi qrupumuzun seriyasından işıq üzü görürdü. Sonra Biləsuvarda “Biləsuvar töhfələri” və “Səməndər” ədəbi birlikləri yarandı. “Səməndər”lə birlikdə şerik toplu da çap etdirdim. Üzvlərimizin demək olar ki, hamısı Yazıçılar Birliyinə qəbul edildi. Bölgədə ədəbi mühit formalaşandan sonra “Nöqtələrə” ehtiyac qalmadı. Maddi vəsaitim də olmadı, səkkiz toplu işıq üzü görəndən sonra nəşri dayandırdım.

Yəqin ki, bilirsiniz... Doxsanıncı illərdə qəzetlər oxunsun deyə krassvord çap edirdilər, hətta redaksiyalarda pulla krassvord tərtib edən peşəkarlar meydana çıxmışdı. Sonra ulduz falı dəbə mindi. Şeir-zad oxuyan yox idi. Biz “Nöqtələr”ə yeni imzalarla gəldik. Hamısını demirəm, bir qismini ədəbi aləmdə tanıda bildik. Səkkiz il ardıcıl çap olunduq. Sonra kitab çapı bahalaşdı. Birgə layihələr həyata keçirməli olduq. “Nöqtələr”in və “Cəlilabad töhfələri”nin birgə layihəsi kimi Qasid Nağioğlu, Hacıbala Əmir və Faiq Hüseynbəylinin, həmçinin mənim öz kitabım nəşrə hazırlandı. Bu kitablar “Cənub bölgəsinin ədəbi inciləri” seriyası ilə çıxdı. Bu kitabların arasında mərhum Qasid Nağioğlunun şeirlər toplusunu xüsusi qeyd etməyi vacib bilirəm, çünki bu kitab bölgənin ensiklopedik bilikli jurnalistinin ilk və son poetik toplusu oldu. Əslində, Qasid Nağioğlu yaxşı öyrənilməmiş şairdir. Onu da deyim ki, bütün bu topluları, hətta ayrı-ayrı şəxslərin kitablarını şəxsi vəsaitimlə çap ələmişəm. Mən “sponsor” tanımamışam, kimdənsə ”maddi dəstək” almamışam, boğazımdan kəsib o kitabları ərşəyə gətirmişəm.

- Demək, bölgədəki ədəbi fəaliyyətin bir az səngidi, ancaq dayanmadı, eləmi?

- Haqlısın. Sonra “Muğan folklor və yaradıcılıq mərkəzi”ni yaratdım. Bu mərkəzdən “Muğan folkloru”, “Muğan elni”, “Yaratıcı folklor örnəkləri” və bu qəbildən tarixlə, etnoqrafiya ilə bağlı çoxlu sayda məqalə yadigar qaldı. “Muğan elləri” layihəsi ilə bağlı araşdırmalarımı indi də davam etdirirəm. Bu məqsədlə Biləsuvar, Cəlilabad, Yardımlı, Neftçala və Salyan rayonlarında folklor axtarışında olmuşam və bu bərdə mətbuatda yazılarım işıq üzü görüb. Güney Muğanı - İran Biləsuvarını, Germini, Parsabadi və Ərdəbil ətrafı kənd-kəsəkləri qarış-qarış gəzmişəm. Parsabada el arasında Muğan deyirlər. Ərdəbildən Parsabada gedən yolu Muğan yolu, yol boyu sıralanmış kəndlərin əhalisini “Muğan elləri” adlandırırlar... “Muğan folklor və yaradıcılıq mərkəzi” xəttinə xeyli bədii kitablar da nəşr etdirdim. Amma qayğıdan məhrumdurlar. Bəla burasındadır ki, bölgədə mətbuat problemi yaşanır. Əvvəllər rayon qəzeti deyilən

bir orqan vardı, hamı ilk qələm təcrübələrini bu qəzetdə çap etdirirdi. İndi bölgədə qəzet, jurnal adına dövrü nəşr yoxdur. İstedadlı gəncləri respublika mətbuatına çıxarmaq üçün çox əziyyət çəkməli oluram. Mən bölgənin müxtəlif kəndlərində - Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi işləmişəm. Bu məktəblərdə istedadlı şagirdlər çoxdur, 2012-ci ildə yaradıcı uşaqların ilk toplusunu işığa çıxardım, çətinliklə təqdimat mərasimini, bu mərasimin videoçəkilişini təşkil etdim. Təəssüf ki, Respublikada uşaqların bu toplusuna rayon təhsil şöbəsi səviyyəsində biganəlik gördüm. İşlədiyim ADPU-nun Cəlilabad filialında da bu əhəmiyyətli davam etdirdim, tələbələrin yaradıcılıq nümunələrindən ibarət “Sənə uçağa öyrədəcəyəm” adlı iki poetik toplu tərtib etdim və 2016-2017-ci illərdə şəxsi vəsaitimlə işığa çıxardım. Əslində bu faktın özü ali təhsil müəssisəsi üçün böyük göstəricidir. Ali, orta ixtisas və orta məktəblərin vəzifəsi təkcə təhsil, peşə və bilik vermək deyil, həm də istedadlı gəncləri aşkarlamaq, onların yaradıcılıq qabiliyyətini inkişaf etdirməkdir.

- Şeirə bağlanmağına peşman deyilsən ki?

- Şeir yazmasaydım, təkcə elmin dalıya getsəydim, daha çox uğur qazanardım. Həm də şeirin dərdini çəkməyə dəyməz, çünki şeir sosial şəbəkədə də özünə yol tapır. Mən daha çox nəslə məşğulam, hekayə və povestlərim ədəbi orqanlarda çap olunub, amma ayrıca nəsr kitabım işıq üzü görməyib. O kitabların çoxunu kompüterdə özüm yığmışam, əlyazmalarını təhvil alıb, hazır kitablarını evlərinə aparmışam, hətta müəlliflər kitabları işıq üzü görən nəşriyyatların harda yerləşdiyini bilmirlər. Əlbəttə, bu xeyirxahlıq xeyli vaxt aparır. Mən filologiya üzrə fəlsəfə doktoru və ardıcıl olaraq elmi fəaliyyətlə məşğulam, doktorluq işi üzərində də işləyirəm. Beynəlxalq və Respublika səviyyəli elmi konfranslarda müntəzəm iştirak edirəm, elmi məqalələrim həm Respublikada, həm də xaricdə çap olunur.

- Bəs sən necə, əlindən tutan olubmu?

- Əlindən tutmaq deyəndə ki... yazılarımın çapına qayğı göstərənlər olub. Rayon qəzetində Böyükxan Bağırının və Qasid Nağioğlunun qayğısını görmüşəm. Onlar indi dünyalarını dəyişiblər. Sonra Vəli Xramçaylı həm yazılarımın çapına, həm də Yazıçılar Birliyinə üzv qəbul edilməyimə yardımçı olub. Mərhum Ələkbər Salahzadə “Ulduz” jurnalında baş redaktor olanda, demək olar, hər sayda mənim yazılarımı verirdi. Fikrət Sadıqın da qayğısını görmüşəm... Yüksək qiymətləndirdiyim və önəm verdiyim ədəbi hadisə çoxdur, ədəbiyyata fərqli baxışlarla gələnləri sevirəm.

- Görürəm ki, söhbəti hərləyib-fırlayıb yenə ədəbiyyatın üstünə gətirirsən...

- Mən belə düşünürəm ki, ədəbiyyat da yaşayış uğrunda mübarizə aparır. Modernizm, postmodernizm və müxtəlif ön şəkilçisi olan izmlər ötüb keçən bir şeydir. Bunların içərisində həqiqi ədəbiyyat olanı yaşayacaq. İndi sual oluna bilər: həqiqi ədəbiyyat hansı məkanda yaranır? Ədəbi cərəyanların kuluarlarında, yoxsa vahid virtual aləmdə? Məncə, qəzetin, jurnalın, kitabın oynadığı rolu indi teleməkan, radio dalğaları və internet əvəzləyir. Televizora hamı baxır, qəzeti isə hamı oxumur. Televiziyaya çıxan şairi tanıyırlar, iki yüz-üç yüz nüsxə sayla çıxmış kitabın müəllifini isə həmin kitabın bağışlandığı adamlar tanıyır. Fərqli böyükükdü, amma kimin yaşayacağı hələ məlum deyil. Mənim yaşadığım Cəlilabad rayonunun “İran bazarı” deyilən yerində şor və pendir döndürülür. Şor manata sadır, bir yağ da təxminən bu qiyətdədir. Şəhərin yağın eyni qiymətə olduğu cəmiyyətdə ədəbi şorla ədəbi qaymaq eyni cür dəyərləndirilir. Bir iş də var axır: yazarlar özləri yaxşı bilir ki, həqiqi ədəbiyyat hansı məkanda yaranır. Dörsliklərdə layiqli yazarların xatırlanmaması çağdaş ədəbiyyat tariximizin böyük bir səhifəsinə göz yummaq deməkdir.

- Sözüünə qüvvət, indi kitab oxumaq da dəb deyil... Hər şeyi internet əvəz eləyir.

- Mənsə kitaba müqəddəs bir şey kimi baxmışam və baxıram. Belə bir hədis var ki, Allah öz sözünü boşəriyyəyə Kitabla deyib və Kitabla gələn dinlər üstün tutulur. Boşəriyyəyə kitabı kəşf etdiyi gündən mənəviyyatının yüksək mertəbəsinə qalxıb. Mənəvi dəyərlər kitabla nəsilən-nəslə ötürülür. Çox istərdim ki, yazdıqlarımın hamısı kitab şəklində olsun. Qəzet-jurnal yazıları it-bata düşür. Bəzən öz yazımı axtarıb tapa bilmirəm. Kitabımı çoxdu.

Etnoqrafiyaya, tarixə, folklorla dair kitablarım çıxıb. Ədəbi prosesə, folklorşünaslığın problemlərinə dair kitablarımın bir neçəsi çap olunub, bir neçəsi də nəşrini gözləyir. Poetik toplum isə azdı, nəsr əsərlərimdən ibarət kitabım hələ də kompüterimdə səhifələnib qalıb, öz nəşrini gözləyir. Mən özümü böyük şair saymasam da, mənbilən balacası da deyiləm.

- Altmışın aşırımından geriyyə boylananda daha nələri görürsən?

-Yaşımdan əvvəli deyim... Həm ana babam, həm də ata babam dünyadan çox cavan köçüb; anam da, atam da yetimçiliklə böyüyüb. Əmim qırx yeddi yaşında, atam əlli beş yaşında vəfat edib. Ata tərəfdən nəslimizdə altmışı adlayan ilk adam mənəm. Adladım, həm də mənbilən ləyaqətlə adladım.

Ata, mən altmışa gəldim,
sənin gəlmədiyin yaşa
daş qoydum.

Çoxlarını heyrdə saxladım,
özüm də çaşbaş oldum.

Bu, zirvədirsə, üzünə gedirəm,
Oğul kimi böyütdün məni,

atalıq edirəm.
Sənin çəkdiqlərini çəkdim,
doymadım,
Bircə sevdiyin siqareti çəkmədim.
Mən altmışı dizə çökdürdüm,
Bu altmış ildə
kimsənin önündə
dizə çökmədim.

- Yenə istər-istəməz şeirin üstünə qayıdırıq...

- Nə qədər şeir yazılsa da, təzə söz deməyə bir ehtiyacın olur. Bu həqiqətdir ki, dilin ruhunu oxşamayan yazı uğur qazanmır. Frazeologiya da, idiomlar da folkloru. Dilin şirinliyi, ruha yaxınlığı vacibdən vacibdir. Cəlilabada Amerikadan Laura Birts adlı ingilis dili müəllimi gəlmişdi, ona “Nöqtələr”in yeddinci kitabını verdim ki, oxuyub rəyini bildirsin. O, kitabdakı hər yazını başa düşmüş, lakin Böyükxan Bağırının hekayəsini oxumaqda çətinlik çəkmişdi. Soruşdum ki, bu hekayədə çətinlik nədədir? Dedi ki, hekayənin dili koloritli, folklor dilidi. Bizim çağdaş nəsrimizdə və şeirimizdə həmin kolorit çatışmır. Qaldı şeirlərimdən uğurlusunu söyləmək! Mənim ədəbi uğurlarım təkcə şeir üzərində qurulmayıb.

Üç ali məktəb bitirdim, ailə qurdum, övladlarımın ali təhsil almasına nail oldum, yaşadığım köndün ilk filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsinə alan mən oldum. Hərdən özümə sual verirəm: Xoşbəxtliyim nədədir? Cavab ayındır: Xoşbəxtliyim ondadır ki, əlim-ayağım yerindədir, sağlamam. Mən bunu ayaqdan olanda bilmisəm. Qalan məsələlər uduq, və da uduqsuzluq saxlır...

Bu gün çap olunan bədii ədəbiyyat adına böyük bir qisminin makulaturaya çevrilməsi faktıdır.

- Yaxşı, bəs səni tənqid etsələr, kin saxlayarsan?

- Deyim də... Kinin nə olduğunu da bilmirəm. Amma dəvə kimi kinli “dostlarım” var ki, sözüün içindən söz çıxarıb, ağıllı-başlı ədavət aparırlar. Ədəbiyyatın ən aktual problemi bu deyil, ədəbiyyatın aktual problemi oxucunu itirmək təhlükəsidir. Əgər ədəbiyyat müəllimi ildə bir dəfə bədii əsər oxumursa, onun şagirdlərindən nə ummaq olar? Yaşadığım rayonda qəzet köşkləri yoxa çıxıb, kəndlərdə poçtalyon ştatları yerli-dibli ləğv edilib və biz yazımız çıxmış qəzeti özümüz oxumaq üçün Bakıdan gətirdiriksə, burada hansı mütaliə səviyyəsiindən söhbət gedə bilər? Rayondakı üç kitab →

mağazasından biri də qalmayıb, rayon ziyalıları ölkədə hansı ədəbi prosesin getdiyini haradan biləcəklər? Nadan cəmiyyətin içərisində internetlə dünyaya çıxmaq da adama ləzzət eləmir. Çünki o dünyanın sənin əhatəndən, sənin əhatənin də o dünyadan xəbəri yoxdur. Bir qrup yazar özü-özünü oxuyur, vəssalam! Ən böyük problem budur. Hə, bir problem də var. Ədəbiyyatçı yazısı ilə dolanmır, yəni yazı yazıçı üçün hobbidən özgə şey deyil. Ədəbiyyat müəllimi olduğumdan klassik və çağdaş ədəbi prosesi müntəzəm izləyirəm. Əlbəttə, kənd müəllimi və əyalət yazarı olaraq qalmamışam. Ancaq bəzi kitabları əldə etməkdə çətinlik çəkirəm. Müəllim maaşının imkanları da buna yol vermir.

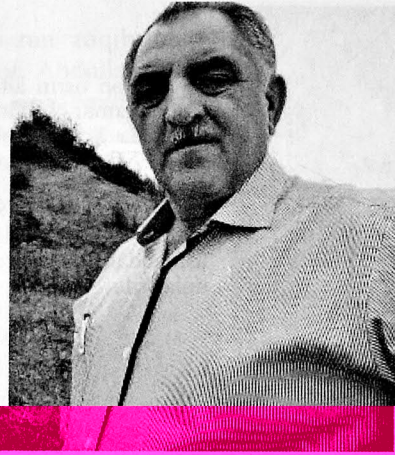
Bir məsələyə də diqqət çəkim. Orta yüzilliklərdə qədim yunan ədəbiyyatını ərəb dilinə çevirməsi İbn-Sinalar, Əl-Fərabilər, Tusilər yetişdirdi və bütün Şərqdə, o cümlədən Azərbaycanda ərəb dilini elm dili səviyyəsinə qaldırdı. Dünya ədəbiyyatından təcrid olunub, dünyanı heyretləndirə biləcək ədəbiyyat yaratmaq qeyri-mümkündür. Çünki bütün şair və yazıçılar poliqlot deyillər və dünya ədəbi prosesini müntəzəm izləmək imkanından məhrumdurlar. Təkcə Türkiyəyə və Rusiyaya çıxmaqla iş bitmir.

- Bayağdan ancaq ədəbiyyatdan danışırıq... Təəssüf ki, "Qobustan"a dair mövzulardan bəhs etmədik... Qalsın gələcək dəfəyə... Bilal bəy, insanlarda ən dəyərlili keyfiyyəti nədə görürsən? Nəyi insana yaradır?

- Ən çox nifrət etdiyim şey yalandır. Buna görə də, çox az olan düzgün, əqidəli, saf adamların qədrini bilirəm və rəğbətini onlara hiss etdirirəm. Heç vaxt dünya malı yığmamışam, dünyagirlərdən də xoşum gəlmir. Pulu sevən adam imansız olar. Əslində bugünkü cəmiyyət sürətlə imansızlaşmaqda davam edir. İndi gərəklili olan adamlara baş əyirlər... Vaxtilə hürufilər cəmiyyəti kamil insanlara və heyvanata bölündü. Qarını deyil, ağılı yemləyən insanlar get-gedə azalır. Mən həmin azları yüksək qiymətləndirirəm.

- Həyatda ən çox nədən ləzzət alırsan?

- İçkiçi deyiləm, domino, nərd azərkeşi olmamışam, siqaret çəkmirəm. Həmişə nə isə oxumağa - yazmağa boş vaxt gəzirəm, oxuduğum ürəyimi açanda və yazdığım yaxşı alınanda ruhum təzələnir. Ancaq cavabım təkcə bundan ibarət deyil. Yaxşı oğul, yaxşı ata olmağın bir ayrı zövqü var! Həyatdan yaxşı zövq

almaq üçün yaxşı övlad tərbiyə etmək lazımdır. Mən təzəcə işıq üzü görmüş kitabımı bir dəfə oxuyuram ki, görüm orda səhv-filan yoxdu ki?! Ancaq Faiq Hüseynbəylinin kitablarına az qala hər gün baxıram. Niyə belə? Çünki bu kitabları oxuyan kəs deyir ki, onu yazan Bilal Alarlinin oğludur. Bu, həm adamın məsuliyyətini artırır, həm də zövq verir. Nəvələrimlə keçirdiyim vaxtı dünyanın ən yaxşı pansionatındakı istirahətdən üstün tuturam.

- Ürəkdən gələn sözlərə görə təşəkkür. Ürəyində qalan, demək istədiyiniz hansısa başqa sözün qaldımı?

- Öz fikirlərimi sizin topluda bölüşməyə imkan verdiyinizə görə çox sağ olun! Ola bilər ki, bəzi cavablar yerinə düşmədi. Hər halda ədəbiyyat adamının ədəbi proses barədə nə düşündüyünü öyrənmək - həmin ədəbiyyatçının bədii əsərlərini oxumaq qədər maraqlıdır...

MƏKTUB

Bu gün toz basmış arxivimdən bir sevgi məktubu keçdi əlimə, ovcuma od parçası aldım. Qınayır və tələsdirir o qız məni, özünü yetir deyir. Mənsə heykəl kimi məktubun önündə baş əyib dururam elə o vaxtkı kimi. Ovcuma alıram

qana bələnmiş ürəyimi. Bir addım, bircə addım hər şeyi dəyişə bilərdi. İndi boşda qalıb əllərim, əllərim xoşbəxt ola bilərdi. Məktubu qatlayıb qoyuram dərdimin üstünə, əllərim yanır, yanır odda çırpınan quşun qanadları kimi.

- Sağ olun. Yüz yaşayasız...